

Mot.
1987/88
K10-13

Motion till riksdagen

1987/88: K10

av Börje Stensson m. fl. (fp)

med anledning av prop. 1987/88: 22 om vissa grundlagsfrågor m. m.

Föreliggande proposition grundar sig huvudsakligen på det förslag som folkstyrelsekommittén presenterade i betänkandet Folkstyrelsens villkor.

Dess värre kunde inte denna kommitté enas om en lösning på en av huvudfrågorna vad gäller utövandet av folkstyrelsen, mandatperiodens längd och antalet valtillfällen. Folkpartiet fortsätter för sin del att hävda att mandatperioden bör förlängas till fyra år med skilda valtillfällen för riksdag och kommuner. Kommittén har inte heller presenterat något förslag som innebär att möjligheterna till personval ökar. Vi har i en motion till föregående riksmöte (1986/87: K230) framfört yrkanden i dessa nämnda avseenden.

Vi yrkar avslag på förslaget till ny fördelningsprincip av platserna i utskotten samt anmäler tveksamhet till att införa nya regler vad gäller anmälan av parti till val om ett sådant beslut inte kan fattas i bred politisk enighet. Slutligen yrkar vi avslag på förslaget att betänkande som behandlar bordlagd fråga skall vara avgivet före den 1 november.

Finansutskott och skatteutskott

Regeringens förslag om ändring i regeringsformen innebär att riksdagen inte längre kommer att vara skyldig att inrätta ett skatteutskott. Bara finansutskottet och konstitutionsutskottet kommer fortsättningsvis att vara reglerade i grundlag.

Det innebär inte att skatteutskottet avskaffas, däremot att riksdagen i framtiden inte av regeringsformen hindras att vidta förändringar.

Vi vill inte i detta sammanhang ta ställning till den framtida utskottsorganisationen. Däremot finner vi inte att det finns tillräckliga skäl att regeringsformen på denna punkt skall reglera riksdagens arbetsformer. Vi tillstyrker därför regeringens förslag.

Sammansättningen av utskott

I propositionen föreslås vidare att samtliga utskottsplatser fördelas mellan partierna i ett sammanhang med tillämpning av d'Hondts metod vilket

skulle innebära en strikt proportionell fördelning av det totala antalet utskottsplatser.

Mot. 1987/88
K 10

De borgerliga ledamöterna i folkstyrelsekommittén reserverade sig mot förslaget att införa en proportionell fördelning av utskottsplatserna. Det främsta skälet mot ett sådant förslag är att det leder till att det parti eller partier som har majoritet i kammaren inte kommer att förfoga över en majoritet i alla utskott. Vissa utskott kommer att ha regeringsmajoritet, andra majoritet för oppositionen. Detta anser vi vara en nackdel från parlamentarisk såväl som principiella och praktiska synpunkter.

Förhandsanmälan av partier

Företrädarna för socialdemokraterna och folkpartiet föreslog i kommittén att den nuvarande partiregistreringen skall ersättas av en förhandsanmälan senast en månad före valet av de partier som vill ställa upp i val. Detta förslag återkommer nu i propositionen.

Mycket talar för att införa en ordning med förhandsanmälan. Det garanterar att väljarna får en möjlighet att veta vilka partier som deltar i valet, man slipper förlita sig på den nuvarande partidefinitionen och det nuvarande systemet med registrering av parti kan avvaras. En annan fördel som särskilt anges är att enstaka röster som i dag avges till "Kalle Anka partier" inte längre kommer att godkännas.

En invändning som kan riktas mot förslaget är att det kan uppfattas som en inskränkning i den fria nomineringsrätten genom att det inte blir möjligt för nya politiska formationer som kan uppkomma under slutet av en valrörelse att göra sig gällande i valet.

Eftersom detta argument kan anföras mot förslaget är det angeläget att en förändring i enlighet med vad som har föreslagits kan genomföras i bred politisk enighet. Om samma oenighet i frågan skulle återfinnas i utskottsbehandlingen som återfanns i kommittén anser vi att det är olämpligt att genomföra förändringen.

Behandling av ärenden som skjuts upp

Genom en ändring i regeringsformen föreslås i propositionen att betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från ett riksmöte till nästa skall avges före den 1 november.

Konsekvensen av detta förslag kommer att bli att utskotten regelmässigt kommer att behöva starta sitt arbete under sommaren. Detta anser vi har flera nackdelar. Bl. a. kommer det bli utomordentligt svårt att ha överläggningar inom partigruppen när denna är skingrad på ferier. Därför bör denna förändring ej genomföras.

Möjlighet för minoritet att begära rådgivande folkomröstning

Frågan om en minoritets rätt att begära en rådgivande folkomröstning har varit aktuell under lång tid. Flera skäl talar enligt vår uppfattning för att införa ett institut i grundlagen som ger en riksdagsminoritet rätt att begära rådgivande folkomröstning.

Den svenska författningen har – jämfört med många andra länders – ett begränsat minoritetsskydd. Det finns enligt vår mening anledning att i vissa sammanhang stärka minoriteternas rätt. Det ter sig naturligt att en kvalificerad minoritet i riksdagen i vissa lägen skall ha rätt att föra en fråga direkt till rådgivande folkomröstning. Denna möjlighet saknas i dag.

Det var inte möjligt att få gehör för tanken på ett utvidgat folkomröstningsinstitut i folkstyrelsekommittén. Enligt vår mening bör frågan nu bli föremål för ny behandling i lämpligt sammanhang i syfte att mera fullständigt och inträngande bereda frågan.

Inriktningen bör vara att låta en minoritet på förslagsvis en tredjedel av riksdagens ledamöter få till stånd rådgivande folkomröstning. Även andra former för att utlösa sådan omröstning, t. ex. folkinitiativ, bör utredas i sammanhanget.

Partistöd

Det statliga stödet till politiska partier behandlas i propositionen med anledning av en skrivelse från miljöpartiet de gröna. Regeringen avvisar partiets förslag om sänkning av procentgränsen för rätt till statligt partistöd från 2,5 % till 1 %.

Sedan lagen på denna punkt utformades har dock gränsen för kostnadsfria valsedlar sänkts så att den nu ligger på 1 %. Partier som har ett sådant väljarstöd att de tillförsäkrats kostnadsfria valsedlar bör också ges ekonomiska möjligheter att skicka ut dessa till väljarna. En regel om att alla partier som har rätt till kostnadsfria valsedlar också bör få ett partistöd motsvarande kostnaderna för ett hushållsutskick bör därför föras in i lagen om statligt stöd till politiska partier. Riksdagen bör av regeringen begära förslag härom.

Översyn av riksdagens kontrollmakt

I propositionen förs ett resonemang om ramlagstiftning och denna lagstiftningstekniks betydelse för fördelningen av det politiska beslutsfattandet mellan riksdagen, regeringen och myndigheterna. När riksdagen fullgör sina uppgifter som högsta beslutsorgan utövar den samtidigt en central kontrollfunktion. I regeringsformen uttrycks detta sålunda, att riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning (RF 1:4).

I regeringsformens 12 kap. anges närmare de organ och de metoder som riksdagen har till förfogande för sin kontroll, vars syfte är att säkerställa att utfärdade lagar tillämpas korrekt, att de fastställda utgiftsmålen fullföljs och att den offentliga verksamheten bedrivs på sätt som är ekonomiskt försvarligt. Inte minst den omfattande ramlagstiftningen motiverar att riksdagen kan utvärdera och följa tillämpningen av lagar på ett mer effektivt sätt. Bland kontrollorganen ingår konstitutionsutskottet, justitieombudsmännen (JO) och riksdagens revisorer.

Sedan ett antal år tillämpas en ordning som innebär att revisorernas framställning om åtgärder – som tidigare också kunnat ställas direkt till regeringen – fortsättningsvis alltid skall underställas riksdagen. Efter sed-

vanlig behandling i fackutskotten får riksdagen ta ställning till vad som skall ske i de olika ärendena. Vidare skall revisorernas ordförande regelmässigt bereda utskotten tillfälle att komma in med synpunkter på frågor som förtjänar uppmärksamhet, innan revisorernas granskningsplan görs upp.

Detta närmare samarbete mellan revisorerna och utskotten har utan tvivel vitaliserat revisorernas granskning. Erfarenheter visar också att revisorernas arbete gett utskotten och riksdagen bättre beslutsunderlag. Många gånger saknar dock revisorerna tillräckliga resurser för att snabbt följa upp de olika förslag till granskning som väcks. En förstärkning av resurserna är nödvändig för att revisorerna skall kunna ge riksdagen bättre stöd i sin granskningsuppgift.

Från konstitutionella utgångspunkter kan det ifrågasättas om inte ansvaret för den statliga kontrollen av förvaltningen i högre grad än nu bör ligga på riksdagen. Det skulle bl. a. innebära att en del av riksrevisionsverkets uppgifter skulle överföras till riksdagen. Det måste vidare noteras att konstitutionsutskottets och revisorernas arbetsområden ibland täcker varandra och att JO och revisorerna kan behandla samma frågeställningar. Under det författningsarbete som pågått i vårt land sedan några år har någon samlad översyn av riksdagens kontrollfunktioner inte kommit till stånd. Med hänsyn härtill och till vad som ovan anförts om ökade insynsmöjligheter för revisorerna anser vi det påkallat att en utredning tillsätts för att överväga frågan om riksdagens revisorers ställning och verksamhet samt frågan om riksdagens kontrollmakt i övrigt.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

1. att riksdagen avslår propositionen i vad gäller förslaget om ny princip för sammansättning av utskott,
2. att riksdagen avslår propositionen i vad gäller förslaget att betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från ett riksmöte till nästa skall avgöras före den 1 november,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi i motionen anført angående möjlighet för minoritet att begära folkomröstning,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i lagen om statligt stöd till politiska partier att alla partier som har rätt till kostnadsfria valsedlar också skulle ha rätt till ett partistöd motsvarande ett hushållsutskick,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad vi i motionen anført angående en översyn av riksdagens kontrollmakt.

Stockholm i november 1987

Börje Stenxson (fp)

Erik Edin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Margitta Edgren (fp)